TVORBA

A teď když začínám kresbu,
dělám tu skvrnu pořád,
abych zahnal respekt
z bílé plochy, tedy vlastně
strach, že to nějak poničím
nebo udělám něco špatně.

Hana

Chtěla jsem se ještě zeptat na krize. Zajímalo by mě, jestli poznání skrze uměleckou tvorbu může v životě určitá úskalí zmírnit? A jakým způsobem, jestli bys osobně k tomuto tématu měl nějaké vysvětlení? Člověk je v nějaké tísni, začne kreslit, malovat, psát nebo něco takového dělat. Mírní to ty krize?

Luboš

Konkrétní odpověď na to nemám. Na začátku je touha něco tvořit. Začátek je určitá úzkost, která spočívá v tom, že úplně nevím, jak to dopadne. Vím jen to, že chci, aby mi ten obrázek dopadl dobře. Není to z nějakých komerčních důvodů. Když mě obrázek nebaví od začátku, tak s tím radši skončím. Takže důvod, proč tvořit, není úplně nějaká nelibost. Ale je to druh terapie, nebo je to něco jako puzení. Nedovedu svou tvorbu vnímat jako most – že by byla mostem, třeba jako když se člověk nají dobrého jídla nebo někde relaxuje, opaluje se na sluníčku. Takhle umělecká tvorba nefunguje. Myslím, že to je spíš nutnost, která se nedá vypudit.

Hana

Asi tedy není možné popsat tvorbu jako východisko z krize. Ale je to možná něco, co zaplňuje prázdnotu…

Luboš

Já tvoření samo o sobě spíš vnímám jako způsob meditace. Jde o to, že mě to pohltí, všechno mě jakoby vtáhne do sebe, a tím pádem vnímám jenom tu konkrétní činnost a nevnímám to, co je kolem.

Hana

Ale asi je to i odpojení od reality, která je například nepříjemná, nemilá nebo tíživá nebo snad i „krizová“.

Luboš

A navíc, protože se zabývám těmi anatomickými záležitostmi, tak vlastně studuji anatomii člověka a tělo. Většinou, ale ne vždycky, postupuji od hlavy, vlastně od vršku směrem až k nohám nebo k nějaké určité části. Probírám tělo jako při CT. Tak se jakoby pozastavuji v každé části těla, a tím pádem je to meditace. V psychologii je to myslím nějaké sofronizační cvičení nebo něco takového.

Hana

A máš nějaké rituály, které tě dostávají do hry? Myslím určité opakující se procesy?

Luboš

Vlastně jsem dřív opravdu začínal kresby velmi úzkostlivě: nejprve čárečkou, a pak jsem měl oválek a do toho jsem vypisoval. A takhle jsem pokračoval a zdálo se mi to hodně navzájem spjaté. A teď když začínám kresbu, dělám tu skvrnu pořád, abych zahnal respekt z bílé plochy, tedy vlastně strach, že to nějak poničím nebo udělám něco špatně. Na plochu buď nejdřív udělám nějaký gestický tah, namočím tlustý štětec a namaluju nějaké znamení, nebo tvar přibližného tušení, co by to mohlo být, ale opravdu jenom vzdálený. Anebo vezmu spreje a něco tam nastříkám. Zase jenom náznak, a pak tam nedělám konkrétní věci, ale píšu, co tam bude. Takže když tam bude třeba někde oko, tak to tam napíšu, nebo dejme tomu na místo, kde je štítná žláza (protože

tímhle orgánem jsem se zabýval dost), napíšu „štítná žláza“. Většinou anglicky nebo latinsky. Takže popíšu vlastně celou plochu papíru a pak ty názvy spojuji. Já vlastně papír jakoby poničím hned na začátku, abych zahnal respekt z plochy, a pak už mi to nevadí a už se zabývám detailem. To je takový můj rituál. Nebo jsi chtěla ještě vidět nějaký jiný rituál? Samozřejmě mám rituál, že si připravím barvy, které budu potřebovat (ale jsem v tom lajdák), ale většinou živelně hledám a často nenacházím. Pak často improvizuji.

32

Pohled do ateliéru Luboše Plného, 2022, foto J. N.

Hana

Zmínil jsi, že zejména v počátcích své tvorby jsi četl texty Friedricha Nietzscheho. Asi před třiceti lety jsem si pořídila jeho knihu *Radostná věda* (vydaná poprvé v roce 1882, u nás vyšla v překladu Věry Koubové v r. 1992), otevřela jsem ji nedávno a našla jsem tuto citaci: „Hluboký být a hluboký se zdát. – Kdo ví, že je hluboký, usiluje o jasnost; kdo se chce davu zdát hluboký, usiluje o temnost. Neboť dav má za hluboké vše, čeho nemůže dohlédnout: je tak bázlivý, a tak nerad vstupuje do vody.“[3] Už před lety a nyní znovu si uvědomuji, že to, co mě na textech tohoto filozofa zajímalo, byla permanentně přítomná výzva k hledání něčeho opravdového a zároveň zpochybnění obecných pravd, neboť Nietzsche stále u čtenáře iniciuje jeho vlastní subjektivní myšlenkový potenciál. Mám tedy dotaz na tebe, jako na umělce zabývajícího se existenciálními hranicemi člověka: Co v tobě četba tohoto autora iniciovala, mohl bys charakterizovat některé zdroje, postupy, myšlenky obsažené ať už záměrně, či podvědomě ve tvém díle, které souvisejí s myšlenkovým světem tohoto filozofa?

[3] Nietzsche, Friedrich. *Radostná věda*. Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 142.

Luboš

Nedovedu se s někým srovnávat, ztotožňovat, natož vycházet z nějakého díla. Je tolik „věcí“, skutečností, okolností a prožitků, co mě ovlivnily, že bych se bál předjímat a nacházet paralely. Nepopírám ale, že mě Nietzsche ovlivnil. Jen bych se asi bál, že bych nebyl na poli filozofického zápolení dosti silným soupeřem. I když jsem četl tebou zmiňovanou *Radostnou vědu* i ostatní jeho, pro mě zásadnější, díla. Ve skutečnosti mám rád filozofy. Ale více straním psychologům. Což se nevylučuje.

Hana

Teď ještě něco k filozofii a psychologii. Říkal jsi, že jsi vycházel hodně ze Stanislava Grofa. Vlastníš celé Jungovy sebrané spisy a další jungiánskou literaturu, která na dílo tohoto psychiatra navazuje. Určitě by toho bylo víc, chtěl bys ještě něco zmínit z těch filozofických nebo psychologických knih?

Luboš

Úplně popravdě největší dojem na mě udělala kniha *Malý Bobeš*. Vycházím z něho a stále poučuji svého syna v duchu této knihy. Já jsem ji prožíval, když jsme ji měli jako povinnou četbu. Opravdu jsem se v té době vciťoval do osoby malého Bobše. Jak se tam psalo, že dostal na Vánoce pomeranč a nejdřív k němu čichal a pak ho oloupal, usušil kůru a pak jedl jeden plátek denně a pak tu kůru ještě snědl. To všechno jsem si zkoušel taky a snažil jsem se žít tak skromně jako Bobeš. A teď to vyprávím synovi, a toho to moc nezajímá. Pak mě ještě zaujal *Mikeš*. To jsou knihy, které jsem prožíval skutečně, doslova jsem s nimi žil. No a pak to byly knížky pro „starší" – tak třeba knížky *Siddhártha* od Hesseho nebo od stejného autora *Stepní vlk*. Ale to jsou knížky, které jsem četl už v devadesátých letech.

Hana

U *Stepního vlka* se musím zastavit, protože jsem od jednoho muže slyšela: pozor na ženu, která čte v tramvaji *Stepního vlka*.

Luboš

Tak taková žena bude asi velmi, velmi komplikovaná.

Hana

To je většina žen.

Luboš

Stepní vlk není pro ženy. Protože s tím dějem se musí ztotožňovat muž.

Hana

Ale žena přece taky chce nahlížet do mužova světa.

Luboš

Pak je třeba knížka, kterou tady mám. Je to knížka, kterou jsem nikdy nedočetl. Zažil jsem, že jsem v osmdesátých letech vlastně skoro denně cestoval někam vlakem, a vozil jsem ji s sebou: je to poměrně tlustá knížka od Joyce *Odysseus*. A přestože jsem se ho pokoušel několikrát pročíst, nikdy se mi nepodařilo dojít do konce. A vzal jsem si tuto knížku vždycky do vlaků. Ale ta knížka by se musela číst spíš o samotě doma a nemělo by se při tom čtení nikam vycházet. Dva roky jsem ji vozil, pak jsem ji už považoval za zátěž a vyndal jsem ji z tašky. Já nevím, co mě k tomu determinovalo. Samozřejmě, měl jsem nějakou katarzi někde uvnitř, když mně bylo asi dvacet let a říkal jsem si, že musím začít někde jinde. Měl jsem pocit, že bych měl mít v hlavě všechno vědění světa. Ne úplně dokonale, ale všeho kousek, abych mohl nějak fungovat. A současně jsem měl pocit, že bych měl být i fyzicky zdatný, abych byl v podstatě v souladu tělesném i psychickém.

Hana

Každý má v životě taková období…

Luboš

To mě už opustilo. Ale kdysi jsem měl ten pocit nutnosti stále číst anebo něco dělat, a proto jsem četl a četl jsem hodně a všude jsem nějakou knížku vozil. Současně jsem sportoval a dělal jsem kliky, a ještě před tím jsem závodně dělal trojboj. Chtěl jsem být dokonalý. A najednou jsem zjistil, že to stejně nejde, že člověk nic neobsáhne dokonale, a to mě velmi zklamalo. A pak jsem si četl v těch psychologických knížkách. Když jsem s tím čtením začínal, nevěděl jsem o tom nejprve nic a neviděl jsem nějaké velké rozdíly mezi psychiatrií a psychologií, a četl jsem všechno, co bylo dostupné. A to byl v té době třeba nějaký Těplov a takové ty knížky, co vycházely v padesátých a šedesátých letech. Postupně jsem se v tom systematicky orientoval. Pak jsem došel do bodu, kdy jsem zjistil, že jsem toho načetl dost, a že když čtu něco nového, informace se už opakují. Byl to jakoby zázrak, když jsem najednou objevil novou větu nebo něco, co už bylo jinde a jinak formulované, nebo když jsem si něco myslel, nějakou jednu konkrétní myšlenku a ta se objevila v knížce. A tak jsem si začal říkat, jestli vůbec má smysl té knížce věnovat pět dní četby, když už to člověk zná.

Hana

V tom máš asi pravdu. Když člověk moc čte, pak má pocit, že zapomíná žít. Přijde na to, že by ten čas mohl trávit jinak.

Luboš

V době, kdy jsem hodně četl, jako by se to otočilo a spoustu četby jsem pak zapomněl, nepamatoval jsem si, že jsem to či ono četl v minulosti, nějak mi to vypadlo. A teď mám navíc problém s koncentrováním se na souvislé čtení.

Hana

A já si zase občas nepamatuji vůbec, co jsem napsala. Napsala jsem mnoho knih. Ale někdy přesně vůbec nevím, kde konkrétně v nich určité věci jsou. Připomenou mi to studenti, když citují úryvky z mých knih. A to je dobře, aspoň vím, že to psaní mělo nějaký smysl.

33
Muž / +18510

34
Žena / +18502

35, 36

Pohled do ateliéru Luboše Plného, 2022, foto J. N.